

PEDAGOGICAL PSYCHOLOGICAL OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENT THINKING ACTIVITY IN SCHOOL AND FAMILY COOPERATION

Sherzodbek Ismoilov,

Faculty of Physical Culture, Lecturer at the
Department of Theory and Methods of Physical Culture

ANNOTATION

In this article, we aim to ensure that school and family partnerships are organized in a systematic and systematic way to increase the social activity of students, and that they work according to a clear program. The social activity of young people is recommended to understand the objective reality, to express their main social and psychological characteristics, and the generality of their implementation in practice.

Keywords: family, school, neighborhood, customs, education.

INTRODUCTION

Мактаб ўқувчиларида ижодий изланувчанликни, эркин фикрлаш қобилиятини, мустақил ўрганиш эҳтиёжи ва кўникмаларини шакллантиришнинг қандай ижтимоий-психологик шарт-шароитлари мавжуд? Бу соҳадаги адабиётларни ўрганиш ва ҳаётий кузатишлар шуни кўрсатадики, мактаб ўқувчисининг ижодий имкониятлари юқори бўлиши бир қатор бир бири билан узвий боғлиқ омилларга асосланади. Бу ўринда ўқувчининг темпераменти ва билиш жараёнлари хусусиятлари билан бир қаторда, унинг шахси шаклланиётган яқин ижтимоий психологик муҳит хусусиятлари, унинг атрофидаги кишиларнинг (оила, синфдошлар, педагоглар ва бошқалар) интеллектуал даражаси, таълим тарбия жарёнининг ижодий қобилиятларнинг ривожланишига қай даражада мослигини алоҳида таъкидлаб ўтиш жоиз. Мутахассислар фикрича, мактабда болага меҳрли муносабат, уларга етарли эркинлик бериш, уларни кўп таъқиб қилмаслик, кўпроқ мулоқотда бўлиш, айниқса ижодий иқтидорликни ва тафаккурни ривожлантиришга йўналган ўйинларни бирга ўйнаш болаларда ижодий, мустақил фикрлаш қобилиятининг шаклланишига ижобий таъсир кўрсатади. Бу эса уларда ижодий фаолликни англаш ва фаол фуқаролик позициясини намоён қилишга оид билим ва кўнималарни шакллантиради.

Таълим-тарбия жараёнининг ёшларда ижтимоий фаолликни оширишда таълим берувчи ва таълим олувчилар муносабатларини демократлаштириш, ўқитувчининг мавқеига қарашни, таълим шакли, мазмуни ва технологияларига янгича, яъни инновацион ёндашувни жорий қилишни, умуман олганда таълим тизими ва давлат органлари ҳамкорлики асосида институтчионал тизимини яратишни тақозо этади. Бундай янгича ёндашув энг аввало ўқитувчи-ўқувчи ўртасидаги муносабатни тубдан ўзгартиришни талаб этади. Бугунги кунда ҳам кўпчилик ҳолларда мактаблардаги педагогик жараёнларда ўқитувчи ҳукмрон бўлиб, улар асосан билим, маълумот узатувчи ва ўқувчиларнинг ҳулқ-атвори бўйича ўз фикрларини, маслаҳатларини, кўрсатмаларини билдирувчи сифатида ўзларини тутмоқдалар. Бундай ҳолат таълим олувчиларда ижтимоий фаоллик қобилиятларини ривожлантиришга эмас, балки уларнинг тайёр билимлар захирасини

пассив ўзлаштиришларига, уларда мажбурий итоаткорликни шакллантиришга мосдир. Мавжуд таълим шакллари ва анъанавий таълим технологиялари асосан ўқитувчи фаоллигига таянади. Шу боис, таълим жараёнида ўқувчиларнинг фаоллигини ошириш, пассив қабул қилувчилик шаклидан олиб чиқиш уларда ижтимоий ташаббускорликни ҳам шаклланади.

Таълим жараёнида бошланғич синф ўқувчилари учун мўлжалланган маълумотларни мантиқий давом эттириб, уларни юқори синф ўқувчилари учун мослаштириш лозим ва юқори синф ўқувчилари учун берилаётган маълумотларни давом эттириб, уларни академик лицей ва касб-ҳунар коллежлари талабаларига мос тарзда тақдим этиш мақсадга мувофиқдир. Бу ўринда оила ва мактаб ўқитувчилари алоҳида ўрин тутаяди. Шу боис мактаб ва оилада ҳам юқорида баён қилинган фикрларни мантиқий давом эттириш мумкин. Оила ва мактаб ўқувчилари учун танланадиган маълумотларни юқорида келтирилган барча бўғинлардаги материаллар асосида ишлаб чиқиш жоиздир.

Ўқувчиларнинг ижтимоий фаоллигини оширишда оилалар ва мактаб тизими ўзига хос хусусиятларга эга. Шунини алоҳида қайд этиш жоизки, мактаб ўқувчиларининг ижтимоий фаоллигини оширишда оилавий муҳитнинг ўрни юқори ҳисобланади. Оилада шахснинг таснифий асослари шаклланади, унинг меҳнатга, ахлоққа, ғоявий ва маданий кадриятларга бўлган муносабатлари шаклланади. Мактаб ўқувчиларининг ижтимоий фаоллиги нафақат касб - ҳунар ўрганиш, билим олиш билан эмас, балки ижтимоий муҳит таъсирида ҳам шаклланади. Ижтимоий муҳитда шаклланган салбий ҳатти-хараткатлар ёшларни психологик жароҳатлаши мумкин, натижада ёш шахс жамиятдан узоқлашиб, одамлар билан алоқасини узишига олиб келади, бу эса ижтимоий ҳаётда нофаол шахс бўлиб етишишга сабаб бўлади, жамиятга умуман фойдаси тегмайдиган кишига айланади. Шу боис, мактаб ўқувчиларининг ижтимоий фаоллигини оширишда уларнинг психологик мотивациялаштириш муҳим аҳамиятга эга. Бунинг учун мактабларда таълим сифатини ошириш, таълимда самарадорликка эришиш билан бирга уларда психологик мотивацияни ошириш ижтимоий фаоллигини оширишдаги муҳим омил ҳисобланади. Шу боис, «сўнги йилларда мактаб таълимида истеъдодли ва салоҳиятли ёшларни танлаб олиш, уларни ўқитиш ва келгусида мамлакатимиз ривожига ўз ҳиссасини қўшадиган етуқ мутахассислар қилиб тайёрлаш учун ижод мактаблари» ни ташкил этилмоқда.

Ёшларнинг ижтимоий фаоллиги объектив реалликни англаш, ўзининг асосий ижтимоий ва психологик хусусиятларини ифода этиш ҳамда амалиётда татбиқ этишнинг умумийлигини билдиради. Ёш авлод тарбияси билан шуғулланадиган инсонлар, яъни оилада – ота-оналар, маҳаллада – қўни-қўшни ва кенг жамоатчилик, таълим муассасасида – ўқитувчи ва мураббийлар ёшларнинг баркамол инсон, ижтимоий фаол шахс бўлишлари учун масъул эканлиги келиб чиқади.

2. Мактаб ёшларининг ижтимоий фаоллигини ошириш меҳнаизмларини ишлаб чиқиш ва ҳаётга татбиқ этиш, уларнинг жойлардаги ижросига масъулият билан ёндашиш, барча масъул субъектлар – аввало оила, маҳалла, таълим муассасаларининг, шунингдек тегишли давлат органлари, нодавлат ташкилотлари, оммавий ахборот воситаларининг биргаликдаги ишини йўлга қўйиш ҳал қилувчи аҳамият касб этади. Ёшларининг ижтимоий фаоллигини оила, ва мактаб ҳамкорлигида ошириш орқалилоқайдлик,

бепарволик, боқимандалик каби ижтимоий иллатларни таъсирини камайтириш ва миллат равнақини ўйлайдиган авлодни тарбиялаш мумкинлиги келиб чиқади.

3. Мактабўқувчиларининг ижтимоий фаоллигини оширишда оилавий муҳитнинг ўрни юқори эканлиги хулоса қилинди. Оилада шахснинг таснифий асослари шаклланади, унинг меҳнатга, ахлоққа, ғоявий ва маданий кадриятларга бўлган муносабатлари шаклланади. Таълим тизимида қишлоқ мактаби ўқувчиларининг фақат билим доирасини кенгайтириш асосий мақсадга айланмаслиги лозим, уларда фаол фуқаролик позициясига оид кўникма ва малакаларни шакллантириш биринчи ўриндаги вазифа бўлмоғи керак.

4. Ўқувчиларини ижтимоий фаоллигини, юртга садоқатини ва меҳнатсеварлигини оширишда оила, маҳалла ва таълим муассасалари ва ушбу жараёнга бевосита масъул бўлган шахслар, ота-оналар, ўқитувчилар, психолог, шифокор, болалар етакчиси, тўғарак раҳбарлари, кутубхона ходимлари, маҳалла фаоллари, кўни-кўшни, қариндош-уруғлар, тенгдошлар, ҳудудий меҳнат бозори мутасаддилари, оммавий ахборот воситалари, яқин қорхоналар ҳамкорлигини ташкил этиш муҳим аҳамият касб этади.

5. Маҳалла ва оила ҳамкорлигида мактаб ўқувчиларида ижтимоий фаоллигини оширишга йўналтирилган педагогик тизимни такомиллаштириш тадбирлари тизимли, дидактик ва технологик талабларга асосланган ҳолда ташкил этилиши лозимлигини тадқиқотимиз натижалари яққол кўрсатди. Тажриба-синов ишлари асосида олиб борилган математик-статистик таҳлиллардан хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, тажриба гуруҳларида қўлланилган синов методикаси самарадор бўлиб, ўтказилган тажриба-синов таҳлиллари уни мамлакатимиздаги мактаб таълим тизимида оммалаштириш мумкинлигига асос яратади.

6. Амалга оширилган тадқиқот натижасида оила ва мактаб ҳамкорлигида ўқувчиларининг ижтимоий фаоллигини оширишга йўналтирилган педагогик тизим, уни амалиётга жорий этишга қаратилган илмий-методик тавсияларнинг самарадорлиги аниқланди ва мазкур педагогик тизимни такомиллаштириш йўллари кўрсатилди.

Юқоридаги хулосалар асосида қуйидаги тавсияларни тақдим қиламиз:

– ўқувчиларининг ижтимоий фаоллигини оширишда мактаб ва оила ҳамкорлигини изчил ва тизимли ташкил этиш ҳамда аниқ дастур асосида иш олиб боришларига эришиш;

– Ўзбекистон Ёшлар агентлигининг ёшларни қўллаб-қувватлашга оид амалий ишлари кўламини кенгайтириш ва аниқ амалий ишларни йўлга қўйиш.

- Оила ва мактаб ҳамкорлигида маҳалланинг фаол ва обрўли, жамиятда ўз ўрнини тошган машҳур инсонлар билан учрашувларни тез-тез ташкил этиш орқали ёшларининг ижтимоий фаолликка мотивацияни шакллантириш лозим.

– Ўқувчи-ёшларининг ижтимоий фаолликка оид билим, кўникма, малака ва компетенцияларини оширишга хизмат қиладиган амалий фаолиятга асосланган Давлат дастурини ишлаб чиқиш;

– давлатимиз раҳбари ташаббуслари асосида мактабларда ёшларнинг ижтимоий фаоллигини оширишга қаратилган «вазир соати», «ҳоким соати», «тадбиркор сабоғи» каби мотивацион дарслар ва учрашувларни тизимли йўлга қўйиш керак.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Tuychieva, I. I. (2018). Mechanisms Ensuring Children's Thought Activity Development at Preschool Education Process. *Eastern European Scientific Journal*, (6).
2. Туйчиева, И.И. "Вопросы обеспечения активизации мыслительной деятельности детей в процессе дошкольного образования." *Psycho-pedagogica Iproblems of a personality and social interaction*. 2019.
3. Tuychieva, Inoyatkhon, et al. "THE PEDAGOGICAL SYSTEM OF PREPARING BOYS FOR FAMILY RELATIONSHIPS IN GENERAL SECONDARY SCHOOLS." *湖南大学学报 (自然科学版)* 48.8 (2021).
4. Джалалов Б, "Ёшлар ижтимоий фаоллигини оширишнинг назарий методологик асослари." *Педагогика ва психологияда инновациялар* 10.3 (2020).
5. Maksudov, U. K. (2020). ISSUES OF NATIONAL VALUES AND SOCIAL ACTIVITY OF STUDENTS IN THE DEVELOPMENT OF POSITIVE PSYCHOLOGY. In *Психологическое здоровье населения как важный фактор обеспечения процветания общества* (pp. 394-396).
6. Юлдашов И.А. Селеское школа семья : формирования у подростков активной социальной деятельности. Оброзование XXIвек взов, проблемы, перспективы литературы VIII международной научной – практической конференции. Украина, Сумы, 2020 г.
7. Юлдашов И.А. Сотрудничество махалли и кенгаша схода сельских граждан, школы, семьи в процессе формирования у подростков социальной активности. INNOVATIVE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION: GLOBAL, EUROPEAN AND NATIONAL DIMENSIONS OF CHANGE. 23-24 April 2020. №2 139-144 стр. Украина.
8. Юлдашов И.А.Қишлоқ мактаб ўқувчиларининг ижтимоий фаоллигини оширишда оила, махалла ва мактаб ҳамкорлигини ривожлантириш механизмлари.Фуқаролик жамияти. (Гражданское общество)2021 №3(67),18-21 бетлар
9. Юлдашов И.А. Фойназаров F. Activities Of Physical Education And Sports Specialists. ИНТЕР НАУКА НАУЧНЫЙ. ЖУРНАЛ. Москва.2021г.18-19 бетлар
10. Фойназаров F.А.КИЧИК МАКТАБ ЁШДАГИ БОЛАЛАРГА БЕРИЛАДИГАН ҲАРАКАТЛИ ҲИЙИНЛАР.Scientific progress.2021 й.202-211 бетлар.